

Professionals i públics

CATALINA SERRA
Periodista

La autora reflexiona sobre el paper de los profesionales de los museos, los políticos y los ciudadanos, ante la desproporción de inversiones y esfuerzos dedicados al «escaparate» de los museos frente al trabajo científico y cultural que desarrollan estos centros. El nuevo plan de museos presentado recientemente prevé la creación de dos macromuseos, el de Ciencias Naturales y el de Sociedad, ambos resultado de la suma de otros centros más pequeños, aduciendo razones conceptuales, económicas y mediáticas. La autora defiende la necesidad de reforzar el aparato científico de estos centros más allá de las cuestiones formales, y apuesta por la gestión técnica y científica de los equipamientos como gran reto de las instituciones públicas.

The author reflects on the role of professional staff in museums, politicians and the public, in view of the disproportionate investment and effort put into museums as «showcases» compared with the scientific and cultural work that goes on within them. The new museums plan put forward recently provides for the creation of two macromuseums, a Science Museum and a Museum of Society, both the result of merging a number of smaller centres, adducing conceptual, economic and media-related reasons. She defends the need to put the reinforcement of scientific facilities in museums ahead of purely formal questions and proposes that their technical and scientific management should be seen as a major challenge for the public authorities.

Els museus són col·leccions i conservadors que les estudien i posen en relleu. La destinació final en són els públics que gaudeixen i aprenen de les peces i de les investigacions que n'han fet els estudiosos. El seu objecte gairebé sempre és preservar i conèixer millor el passat, però el seu objectiu és servir el futur, les noves generacions, que, sense aquesta feina de preservació, no haurien tingut manera d'accedir al que feren o pensaren els seus avantpassats. Tanmateix, el que sembla preocupar més als polítics del país, de tot tipus d'ideologia, són els edificis i les audiències. És a dir, la primera prioritat sempre és fer un nou edifici, si és possible en un lloc adequat per als interessos urbanístics, econòmics i a vegades polítics de la ciutat o el poble i, a més, que pugui convertir-se en un símbol o una icona. De vegades l'operació és a la inversa i no cal tan sols construir un nou edifici, perquè del que es tracta és de reutilitzar algun monument o casal emblemàtic i la solució, és clar, és posar-hi un museu, encara que sigui virtual o inventat. Les audiències, d'altra banda, són un concepte diferent del del públic. Les audiències s'han d'entretenir, no pas formar i, per tant, el que compta és aconseguir el màxim de gent possible per tal d'atraure la població o el barri a un gran nombre de persones. És un concepte lligat econòmicament al turisme, una indústria depredadora que, tanmateix, aporta molts llocs de treball i s'ha convertit en un dels principals mitjans d'oci de la nostra societat.

Tots som turistes i és inútil posar-s'hi en contra. També s'entén que una ciutat o un poble mirin de créixer eco-

nòmicament i social fent servir l'ham de la cultura. El que no té sentit és la desproporció d'inversions i esforços que hi ha entre l'aparador i la feina científica i cultural. Cal entendre que el desenvolupament d'un país requereix un temps i que hi ha treballs i estudis que no tenen un resultat immediat, quantificable o mostrable. Si un museu no té gaire públic, però les col·leccions valen la pena i, a més, la política d'adquisicions, dipòsits o donacions és constant i a llarg termini; si hi ha un equip d'estudiosos i conservadors que restauren, investiguen i posen en relació les peces, no és un malbaratament de diners públics, sinó una inversió de futur tan necessària com els laboratoris d'investigació biològica. El problema és que normalment els equips dels museus solen ser precaris, no hi ha gaires diners per a la recerca i encara menys per incrementar les col·leccions o per fer publicacions, i sembla que tots (mitjans de comunicació, polítics, ciutadans i fins i tots responsables dels museus) estiguin només preocupats per la visibilitat pública, pels nous projectes i per les audiències.

Aquests darrers temps hem tingut prou exemples de nous projectes. A Barcelona ara mateix n'hi ha uns quants en marxa. Seguint la política –noucentista?– d'aglutinar les col·leccions en macromuseus (una teoria defensada les darreres dècades per Oriol Bohigas i que encara no ha tingut, sembla, un contrapunt), està previst construir a Glòries el Museu o Centre del Disseny. El nom encara no està clar, tot i que ja hi ha els diners per fer l'edifici. Potser té sentit un centre del disseny modern i innovador, però el més discutible és que aglutini les col·leccions de museus petits i interessants, durant anys deixats de la mà de Déu, que tenen sentit per ells mateixos i que, ben dotats, amb força investigadors que preparin amb temps exposicions i publicacions i amb una política d'adquisicions clara i valenta, podrien ser referents en àmbits tan diversos com la ceràmica, les tradicions populars i la moda. Aquí durant molt temps s'ha emprat l'estratègia de deixar morir els centres per tal de justificar la necessitat de tancar-los o compactar-los.

El debat ve de lluny i està clar que hi ha diverses opinions respecte a això. A més dels museus del que es podrien anomenar «arts decoratives» o «arts aplicades», el nou pla de museus presentat al gener també preveu la

creació d'altres dos macromuseus, el de Ciències Naturals i el de Societat, ambdós resultat de la suma d'altres centres més petits les col·leccions dels quals tenen, o no, una certa relació que permet fer un discurs museogràfic unitari. La compactació té raons conceptuals (com que les col·leccions no són prou fortes i competitives, millor reunir-les per tal de crear un discurs transversal amb el millor de cada casa), econòmiques (és més barat construir un sol centre on els serveis generals estiguin unificats que rehabilitar-ne molts que requeriran un manteniment i personal específic) i mediàtic (per al públic i les revistes pot ser més atractiu un gran museu que no pas molts de petits). Els partidaris dels museus petits o disciplinaris, tot i la rebel·lió d'alguns professionals com els arqueòlegs, sembla que han perdut la batalla ja fa temps i ara, un cop presa la decisió, el debat se centrarà només en la forma i el discurs que caldrà fer en aquests nous macromuseus. O, com sempre, en la ubicació i la forma de l'edifici que els acollirà.

El cas és que, tenint en compte l'experiència passada, especialment al MNAC, caldria que el debat fos obert i seriós, sí, però també que hi hagués una feina paral·lela de treball intern en cada centre que permetés avançar en la investigació i ampliació de les col·leccions pròpies i en la preparació de l'equip humà que els ha de portar endavant. La prioritat ara és reforçar l'aparell científic d'aquests centres amb incentius a la recerca, beques i ajuts per a estades a l'estranger per tal de conèixer altres experiències. Durant aquests anys de debat conceptual, la inversió en capital humà hauria de ser proporcional a la que es farà després en la pedra i l'espectacle audiovisual. Per convertir aquests museus en quelcom més que llocs d'oci, turisme o propaganda, cal preparar-se per ser centre de referència en l'estudi i la difusió científica amb un programa ampli d'estudis, publicacions i difusió acadèmica i pedagògica. El prestigi dels professionals és tan important com el valor de les peces exhibides. Afortunadament, tot i que sense gaire convicció per part dels polítics i certs sectors de l'entorn cultural, cada cop més s'està acceptant el sistema de concursos i l'aposta per la gestió tècnica i científica dels equipaments.

Vivim moments interessants de canvi. Veurem si hi ha el mateix interès per reforçar el coneixement i la cul-

tura a llarg termini com el que hi ha per inaugurar, gairebé sempre amb retard, els museus faraònics que es tenen programats. Aquest serà el gran repte de les institucions públiques, en especial de la Generalitat i els ajuntaments implicats, però també ho hauria de ser dels agents privats (fundacions de caràcter financer o empresarial) que fins ara han estat absents del debat i preocupats de moment sols per un patrocini fals i petit que emmascara un afany publicitari més que no pas un interès real pel bé comú. Els diners públics no donaran per tot i més quan s'està en un moment de creació i reforç necessari de les xarxes dels museus locals. La responsabilitat pública radica a fomentar el coneixement i la cultura i, si es vol, potser la dels agents privats hauria de ser la d'ajudar a la seva difusió. Les institucions han de ser ambiciosos; els privats, generosos. Als professionals els queda la feina d'assolir el màxim prestigi internacional en cada una de les seves especialitzacions, per tal que en el futur la seva participació sigui inqüestionable.